

Силабус дисципліни

«Маніпулятивні технології в сучасному світі»

Викладач: Чорна Вікторія Олександрівна

кандидат соціологічних наук, доцент, доцент кафедри соціології та політології

Очікувані результати навчання

В результаті вивчення дисципліни студент

має знати:

- визначення та характеристики маніпулятивних технологій
- особливості маніпуляцій в різних суспільній взаємодії
- базовий набір засобів, прийомів та методів протидії

маніпуляціям

має вміти:

- викривати маніпуляції різного рівня та спрямування
- порівнювати та спів ставляти різні
- маніпулятивні технології та ефект їхнього застосування
- використовувати засоби та прийоми протидії маніпуляціям різного спрямування

Обсяг: визначається після вибору дисципліни студентами

Мета: є надання слухачам уявлення про розмаїття маніпулятивних технологій, про практики їхнього застосування в різних областях суспільного життя; формування фундаменту спротиву маніпулятивному впливу.

Оригінальність навчальної дисципліни:

Авторський курс

Зміст дисципліни

1. Маніпуляція: визначення, підходи до вивчення

Визначення маніпуляції з точки зору соціології, політології, психології, лінгвістики, комунікативістики. Біхевіористський, політико-соціологічний, технологічний, соціокультурний, соціолінгвістичний та дискурсивний підходи до вивчення маніпуляції. Маніпуляція та обман. Маніпуляція та пропаганда. Види маніпуляцій.

1. Соціальні, психологічні, мовні та політичні аспекти маніпуляції

Соціальні аспекти маніпуляції. Групові та інституціональні засади. Психологічні аспекти маніпуляції. Свідома та несвідома маніпуляція. Мовні аспекти маніпуляції. Комунікативні та лінгвістичні засади маніпуляції. Політичні аспекти маніпуляції. Електоральні маніпуляції

2. Маніпуляція в «інформаційному» суспільстві

Засади та цілі маніпуляції в контексті інформаційних технологій. «Інформаційне» суспільство як маніпулятивний шаблон. Напрямки та види маніпуляцій в

«інформаційному» суспільстві.

4. Маніпуляція в сфері ідеології та пропаганди

Маніпуляція та ідеологія. Інструментальні функції маніпуляції. Фактори зростання ступеню маніпулятивності ідеології. Маніпуляція та пропаганда: принципові відмінності. Маніпуляція як знаряддя пропагандистського впливу.

5. Маніпуляція, ЗМІ, Інтернет

Маніпуляція в друкованих ЗМІ. Маніпуляція в електронних ЗМІ. Маніпуляція в соціальних мережах та нових медіа. ЗМІ як агенти маніпуляції. Журналістика та маніпуляції. Постать сучасного журналіста, стрімера, блогера як тип маніпулятора.

6. «Свідома» та «несвідома» маніпуляції: дискурсивна теорія маніпулювання

Мова та маніпуляція. Лінгвістичні засади маніпуляції. Комунікативні пастки несвідомої маніпуляції: людина як засіб. Дискурс та дискурсивна теорія маніпулювання.

7. Макроманіпулятивні технології як засіб ідеологічної боротьби

Маніпуляції в соціологічному та макрополітичному розгляді. Міжнародна політика та інші сфери міжнародної взаємодії як простір ідеологічної боротьби: місце й роль маніпуляції. Маніпуляції на рівні держави та суспільства: ідеологічні війни.

8. Методи та прийоми маніпулювання свідомістю та поведінкою

Психологічні методи маніпулювання. Лінгвістичні методи маніпулювання. Політичні (ціннісно-ідеологічні) методи маніпулювання. Числові маніпуляції. Маніпуляція тиском.

9. Засоби протидії та спротиву маніпуляції

Соціальний спротив маніпуляції. Масова освіта як засіб соціальної антиманіпулятивної безпеки. Інтелектуальні вправи для антиманіпулятивної практики. Просвітницькі засади спротиву маркетинговій та ідеологічній маніпуляції.

Політика щодо дедлайнів

Роботи, які здаються із порушенням термінів без поважних причин, оцінюються на нижчу оцінку.

Політика щодо академічної доброчесності

Передбачає самостійне виконання практичних робіт та індивідуального проєктного завдання. Списування під час заліку (в т. ч. із використанням мобільних девайсів) заборонено. У разі виявлення плагіату або списування роботи не зараховуються.

Література

- 1.Бойко О. Д. Анатомія політичного маніпулювання / О. Д. Бойко. – Ніжин : Міланік, 2007. – 223 с.
- 2.Бушанський В. Маніпуляція свідомістю: від фрустрації до нової ідентичності. Наукові записки Інституту політичних і етнонаціональних досліджень ім. І. Ф. Кураса НАН України. №5 (55). 2011. – С. 74-87
- 3.Варій М. Й. Політико-психологічні передвиборні та виборчі технології : навч.-метод. посіб. / М. Й. Варій. – Київ : Ельга ; Ніка-Центр, 2003. – 400 с. – (Серія «Новітня психологія» ; вип. 11).
- 4.Загурська С. М. Масова свідомість як засіб утвердження влади Гілея — 2016. — Вип. 111. — С. 166—170.
- 6.Зірка В. В. Мовна парадигма маніпулятивної гри в рекламі : автореф. дис. д-ра філол. наук :10.02.02 / Зірка Віра Василівна ; НАН України, Ін-т мовознав. ім. О. О. Потебні. – Київ, 2005. – 32 с.
- 7.Зубрицька Л. Й. Міф як феномен сучасної політики : дис. ... канд. політ. наук / Зубрицька Людмила Йосипівна ; Київ. нац. ун-т ім. Т. Шевченка : 23.00.01. – Київ, 2005. – 180 арк.
- 8.Коваль О. А. Маніпулювання релігійною свідомістю: сутність і засоби : дис. канд. філос. наук: 09.00.11 / Коваль Олександр Анатолійович ; Київ. нац. ун-т ім. Т. Шевченка, Київ, 2006. – 184 арк.
- 9.Кононович Д. О. Маніпуляція свідомістю як об'єкт соціально-педагогічного дослідження. Науковий вісник Ужгородського університету. Серія: «Педагогіка. Соціальна робота». 2019. Випуск 1 (44). С. 80-83
- 10.Лалак О. М. Жорстокі «жарти» або глобальна шахова гра : штучна і цілеспрямована примітивізація мислення і аналітичних здібностей народу. Маніпулювання свідомістю, підсвідомістю і психікою людей / О. М. Лалак. – Київ : [б. в.], 2006. – 45 с. : іл.
- 11.Литвинчук О.М. Причини виникнення маніпуляції у педагогічному спілкуванні / О.М. 12.Литвинчук // Наукові записки Інституту психології імені Г.С. Костюка АПН України / за ред. академіка С.Д. Максименка. – К.: Главник, 2005. – Вип. 26, в 4-х т. Т. 2. – 508 с
- 13.Лісовський П. М. Феномен маніпуляції свідомістю: сутність, структура, механізм у сучасному суспільстві (соціально-філософський аналіз) : дис. ... канд. філос. наук : 09.00.03 / Лісовський Петро Миколайович ; Укр. держ. ун-т фінансів та міжнар. торгівлі. – Київ, 2009. – 191 арк.
- 14.Маніпуляція політична //Політологічний енциклопедичний словник / уклад.: Л. М. Герасіна, В. Л. Погрібна, І. О. Поліщук та ін. За ред. М. П. Требіна. — Х . :Право, 2015
- 15.Московічі С. Стратегія пропаганди і керованого навіювання // Ї. – 2003. - №30. – С. 46-61.
- 16.Назаренко О. І., Нестеренко О. Є. Вербальні способи вираження маніпуляції свідомістю у дискурсі американських політиків (на прикладі передвиборчого дискурсу республіканців і демократів). Науковий журнал Львівського державного університету безпеки життєдіяльності «Львівський філологічний часопис». № 9, 2021. С. 154-160
- 17.Осика Г. О. Електронні джерела політичного впливу: форми маніпулювання свідомістю та засоби їх обмеження - Львів. нац. ун-т ім. І. Франка. – Львів, 2008. – 20 с.
- 18.Оссовський В. Л. Громадська думка: спроба соціологічної інтерпретації. - К., 1999.
- Полохало В. І. Маніпулювання свідомістю українців в контексті глобалізації [Електрон ний ресурс] / В.І. Полохадо. – Режим доступу : http://www.politdumka.kiev.ua/index.php?ID=76&by_id=1&show_news=1#
- 19.Присяжнюк М. М. Сугестивні технології маніпулятивного впливу : навч. посіб. / М. М. Присяжнюк, Л. Ф. Компанцева, Є. Д. Скулиш [та ін.] ; ред.: Є. Д. Скулиш ; Нац. акад. СБУ. – Київ, 2010. – 247 с.
- 20.Чернобровкін В.М. Психологія прийняття педагогічних рішень: монографія / В.М. Чернобровкін. – Луганськ: Альма-матер, 2006. – 416 с.